

Staben

SOCIALTJÄNSTFÖRVALTNINGEN
STOCKHOLMS STAD

Handläggare: Katarina Munier
Tfn: 08-508 25 411

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2006-04-10

SOCIALTJÄNSTNÄMNDEN
2006-04-25
DNR 105-0226/2006

Till
Socialtjänstnämnden

Handläggning av adoptionsärenden – förslag till reviderade riktlinjer

1 bilaga

Förslag till beslut

1. Socialtjänstnämnden godkänner föreslagna ändringar av riktlinjerna för handläggning av adoptionsärenden.
2. Socialtjänstnämnden föreslår att kommunstyrelsen beslutar anta förslaget att gälla för socialtjänsten i Stockholm.

Dag Helin

Vera Josefsson

Sammanfattning

Med anledning av lagändringen om obligatorisk adoptivföräldrautbildning, som trädde i kraft den 1 januari 2005, och den i Stockholm i december 2005 bestämda utformningen av föräldrautbildning inför adoption, behövs en revidering av stadens riktlinjer för handläggning av adoptionsärenden. Ändringarna handlar i huvudsak om skyldigheten att anordna ett personligt informationssamtal i början av samtliga ärenden gällande adoption, rutiner för den obligatoriska föräldrautbildningen samt klargörande tillägg om när en utredning inleds, om ”personlig lämplighet” samt om uppföljning och stöd. På samma gång har ett antal omarbetningar av språkligt slag gjorts.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom socialtjänstförvaltningens stab för utredning och projekt i samråd med Stadsledningskontorets juridiska avdelning.

Bilaga

1. Förslag till reviderade riktlinjer för handläggning av adoptionsärenden.

Förslag till förändringar och tillägg i stadens riktlinjer för socialtjänstens handläggning av adoptionsärenden

Inledning

Stadens nuvarande riktlinjer för socialtjänstens handläggning av adoptionsärenden antogs av kommunstyrelsen i Stockholm 2001-10-17. Uppdatering har skett efter lagändringar 2005. Kommunstyrelsen i Stockholm har den 14 december 2005 beslutat att föräldrautbildning inför internationell adoption tillhandahålls i egen regi med hjälp av socialtjänstförvaltningen och att avgiften för deltagande fastställts till 2.000 kronor per kursdeltagare att gälla fr.o.m. 1 januari 2006. Med anledning härav har en översyn av riktlinjerna genomförts.

Härmed redovisas de påkallade ändringarna av handläggningsrutinerna. Ett antal tillägg har också tillkommit i syfte att göra riktlinjerna tydligare och mer användbara som handläggarstöd samt poängtera socialtjänstens särskilda ansvar för adopterade barns hälsa och utveckling. I riktlinjerna, se bilaga 1, har också några omarbetningar av språkligt slag gjorts.

Förstärkning av barnperspektivet

I de nu gällande riktlinjerna står det skrivet att en adoption ska vara *till fördel för barnet*. Härmed föreslås att barnperspektivet förstärks så att det står skrivet att *inga andra intressen får gå före barnets bästa när beslut om adoption fattas*.

Förutsättningar för att lämna medgivande

Ett nytt villkor sedan 1 januari 2005 för att få adoptera ett barn från utlandet är att den/de sökande ska ha genomgått föräldrautbildning innan beslut om medgivande kan tas. Om sökande tidigare har adopterat har adopterat barn från utlandet får beslut om medgivande lämnas även om sökande inte har deltagit i föräldrautbildning. Detta föreslås vara formulerat i riktlinjerna enligt följande.

- Det ställs även krav på att sökanden har deltagit i en av kommunen anvisad *föräldrautbildning* innan medgivandet kan lämnas. Utbildningen anordnas i Stockholm av socialtjänstförvaltningen, som använder MIA:s och Socialstyrelsens utbildningsmaterial. Om sökanden har adopterat barn från utlandet tidigare får medgivande lämnas även om sökanden inte deltagit i föräldrautbildning.

Tillägg angående adoptivbarns särskilda behov av stöd samt syfte och mål med föräldrautbildningen

Riktlinjerna föreslås utökas med några förtydligande tillägg gällande adoptivbarns hälsa och utveckling samt troliga behov av stöd under uppväxten, vilket också

hänger samman med det införda kravet på föräldrautbildning. Riktlinjerna föreslås formuleras enligt följande.

De barn som blir aktuella för internationell adoption är barn som av känd eller okänd anledning inte vårdas av sina föräldrar. Många av barnen har en traumatisk bakgrund och samtliga har varit med om minst en separation. Många adopterade barn har hälsoproblem vid ankomsten till sin nya familj. Det vanligaste är att de lider av åkommor som är lätta att kurera inom ramen för vanlig sjukvård. De allra flesta tillfrisknar från eventuella infektioner och återhämtar sig om de varit undernärda, och är sedan friska och utvecklas väl.

Rent allmänt kan konstateras att många utländska adoptivbarn har betydligt mer långtgående behov än andra barn på grund av sin tidigare levnadssituation. Föräldraskapet till adoptivbarn innehåller dels vanliga krav som ett biologiskt föräldraskap innebär, dels särskilda problem som är kopplade till adoptionen. Inte minst har det visat sig att tonårstiden ofta innebär kluvenhet och problem hos den unge. Prövningen av de sökandes lämplighet vid adoptionstillfället måste därför även innefatta en bedömning av deras förmåga att på sikt kunna fungera som tonårsföräldrar och även stöd i vuxenblivandet samt när adoptivbarnet själv kanske bildar familj. Detta innebär bland annat att de sökandes ålder och hälsotillstånd måste ställas i relation till de krav som kan ställas på dem om femton till tjugo år. Det är av yttersta vikt att en adoptionsutredning görs grundligt. Ett ställningstagande för en adoption innebär att samhället medverkar till beslut om familjebildning. Ett sådant beslut medför ett stort ansvar gentemot barnet ifråga och även gentemot barnets företrädare i ursprungslandet.

Både föräldrautbildningen och hemutredningen syftar till att noga förbereda den sökande om vad ett adoptivföräldraskap kan innebära. Detta för att den sökande ska kunna fatta ett väl genomtänkt beslut om han/hon vill ansöka om att få adoptera ett barn. Föräldrautbildningen kommer att väcka tankar och funderingar som förhoppningsvis leder till fortsatt diskussion med närstående och med hemutredaren inom ramen för utredningen.

Ärendets gång

Med anledning av det lagstadgade kravet på obligatorisk adoptivföräldrautbildning, som Stockholms stad beslutat uppdra åt socialtjänstförvaltningen att anordna, måste riktlinjerna omformuleras så att det blir tydligt hur ärendets gång ska se ut. Ärendegången föreslås få följande förlopp.

Ett adoptionsärende vid stadsdelsnämnden påbörjas när sökande begär medgivande att få adoptera ett barn och avslutas i och med att adoptionen beslutats av tingsrätt och begärda uppföljningsrapporter har avlämnats. Ärendet innehåller därmed såväl medgivandeutredning som utredning om samtycke till fortsatt adoptionsförfarande (se nedan). Den stadsdelsnämnd som genomför medgivandeutredningen ska även ansvara för utredning för samtycket.

Schematiskt kan processen beskrivas som följer:

1. Sökanden kontaktar stadsdelsförvaltningen för att han/hon vill adoptera.
2. Sökanden inbjuds till ett personligt informationssamtal och upplyses om själva adoptionsprocessen, kravet på föräldrautbildning, innehållet i hemutredningen m.m.
3. Sökanden anmäler sig och deltar i anvisad föräldrautbildning.
4. Efter avslutad utbildning lägger sökanden in en ansökan om medgivande och bifogar kopia av kursintyg till stadsdelsförvaltningen.
5. Utredning enligt 11 kap 1 § SoL inleds genom att ansökan om medgivande registreras i paraplysystemet.
6. Utredningen genomförs, dokumentation i paraplysystemet.
7. Stadsdelsnämnden fattar beslut om medgivande enligt 6 kap 12 § SoL eller avslår ansökan om medgivande. Medgivandeutredningen avslutas.
8. Ny utredning om samtycke till fortsatt adoptionsförfarande enligt 11 kap. 1 § SoL inleds och avslutas efter stadsdelsnämnds beslut.
9. Uppföljningsrapport grundad på utredning enligt 11 kap. 1 § SoL.
10. Ärendet avslutas när domstol fattat beslut i adoptionsfrågan och uppföljningsrapport avlämnats.

Dessa moment omfattas av reglerna för stadsdelsnämndens myndighetsutövning. Om de sökande framför krav på att utredning enligt 11 kap 1 § SoL startas innan föräldrautbildningen, har sökande rätt till det.

Personligt informationssamtal

Den som vill adoptera ska börja med att kontakta sin stadsdelsförvaltning och får då komma på ett personligt informationssamtal för att erhålla information om adoptionsprocessen. Inför det personliga informationssamtalet får den sökande broschyren ”Så går det till att adoptera” (MIA:s broschyr) hemskickad till sig.

Punkter att ta upp på informationssamtalet:

- Så går det till att adoptera
- Krav enligt 6 kap 12 § SoL (lämpad att adoptera)
- Den obligatoriska föräldrautbildningen
- Socialtjänstens tillsynsmyndigheter, möjligheter att klaga
- MIA och organisationerna, ländernas krav m.m.
- Väntetider
- Kostnader

I samband med det personliga informationssamtalet får sökanden med sig dels en anmälningsblankett till stadens föräldrautbildning inför adoption och dels en blankett för ansökan om medgivande till adoption. Den sökande får också MIA:s/Socialstyrelsens studiematerial; ”Att bli förälder till ett barn som redan finns”.

Om sökanden av något skäl inte vill genomgå de moment som ingår avslutas kontakten. Om sökanden tidigare har adopterat barn från utlandet får beslut om

medgivande fattas utan att den sökande går föräldrautbildning, varför utredning kan startas omedelbart om det är vad den sökande önskar.

Om det redan i inledningsskedet framkommer att sökande inte kan få medgivande att ta emot adoptivbarn upplyses sökanden om detta. Faktorer som kan ge anledning till ett förslag på avslag är exempelvis uppgifter om hälsotillstånd, ålder och inkomna uppgifter ur belastnings- och misstankeregister eller socialregister (jfr sid. 60 och 87 prop. 2003/04:131). Om det finns komplicerade medicinska osäkerheter angående sökandes hälsa bör Rättsliga rådet vid Socialstyrelsen konsulteras innan hanteringen av ärendet går vidare. Detta för att inte sökanden ska riskera ett avslag av den orsaken i ett senare skede. Om sökanden ändå vill provas som adoptivförälder, är det lagenligt och då ska ärendet ha sin gång.

Obligatorisk föräldrautbildning

Den sökande har skyldighet att delta i den föräldrautbildning som staden anvisar och närvaro är inte frivilligt. Om sökanden tidigare har adopterat barn från utlandet får beslut om medgivande fattas utan att den sökande går föräldrautbildning. Föräldrautbildningen i Stockholm är avgiftsbelagd motsvarande självkostnadspris. Sökanden får efter avslutad utbildning ett kursintyg. En kopia av intyget lämnas tillsammans med ansökan om medgivande till stadsdelsförvaltningen, varpå hemutredning startar med att ansökan registreras i paraplysystemet. För att bli godkänd måste sökanden ha deltagit på minst 5 av 7 kurstillfällen.

Utredning om medgivande ("hemutredning")

Mot bakgrund av de resonemang som ständigt förs inom professionen gällande åldern hos den/de sökande och de rättsliga processer som förevarit under senare tid angående ålder, bedöms det relevant att i stadens riktlinjer införa några vägledande förtydliganden för ansvariga handläggare vid stadsdelsförvaltningarna att utgå ifrån. Ett annat avsnitt i medgivandeutredningen behandlar sökandes särskilda kunskaper och insikter om adoptivbarn. Även i detta stycke står i nuvarande riktlinjer lite skrivet. Det bedöms lämpligt att komplettera riktlinjerna med följande förtydligande tillägg.

- **Ålder:** I lagen nämns sökandens ålder som en viktig faktor vid bedömning av lämplighet. *"Genom lagändringen betonas betydelsen av sökandes ålder. En riktpunkt bör vara att den eller de som vill adoptera får vara högst 42 år då ansökan hos socialnämnden görs. Varje enskilt fall måste dock avgöras efter en sammanvägning av samtliga omständigheter i just det fallet. I enskilda ärenden kan det alltså finnas anledning att göra en annan bedömning. Ett exempel på en situation då det kan finnas skäl att frånga riktpunkterna är, i det fall det är ett par som ansöker om medgivande, att en av sökandena är något äldre än 42 år. Ett annat exempel är adoption av ett syskon. Ytterligare ett exempel är adoption av ett känt barn såsom släktingbarn eller sommarbarn."* (Prop. 2003/04 sid. 87.) Sökandes ålder måste relateras till det okända barnets ålder och adoptivbarnets behov av särskilda omsorger och

uthållighet utöver det vanliga från sina föräldrar, både i nuläget och på femton till tjugo års sikt.

- **Särskilda kunskaper och insikter om adoptivbarn**, om hälsa, anknytning och språkutveckling, särskilda behov samt medvetenhet om den planerade adoptionens innebörd ur ett livsloppsperspektiv.
-

Vidare beträffande avsnittet om referenser, föreslås att utredaren ska ha personlig kontakt med referenterna, för att se till att referenterna blir ordentligt upplysta om sitt ansvar och kommer att kunna utgöra ett stöd för föräldrarna;

- **Referenser:** Utredarens redogörelse för referenternas uttalanden. Förutom skriftliga utlåtanden ska utredaren ha personlig kontakt med referenterna.

Beträffande sökandes hälsa föreslås att följande mening införs (kursiv stil);

- **Friskintyg:** Sökanden måste inkomma med läkarintyg om sitt hälsotillstånd. Syftet är att klarlägga om det finns medicinska hinder för en adoption.
Rättsliga rådet vid Socialstyrelsen konsulteras vid tveksamheter.

Vid avslag till medgivande

Riktlinjerna bedöms fordra en komplettering vad gäller anvisningar vid avslag, både vad gäller vilken eller vilka faktorer som kan föranleda förslag till beslut om avslag och hur en handläggare ska gå tillväga i sådana situationer. Följande stycke föreslås införas.

Utredaren bör, som företrädare för barnet, föreslå avslag i de fallen det kvarstår osäkerhet om hemmets lämplighet av något särskilt skäl eller beroende på flera osäkra faktorer, vilka tillsammans ger en bild av hemmet som en mindre trygg och lämplig uppväxtmiljö för ett adoptivbarn. Avslås ansökan om medgivande att ta emot barn för adoption kan beslutet överklagas hos länsrätten (16 kap 3 § SoL). Stadens jurister kan vara behjälpliga med att utforma beslutsformuleringar vid förslag till beslut om avslag.

Tillsynsansvar

När det gäller tillsynsansvar föreslås att texten i riktlinjerna ändras från att utredaren bör göra hembesök efter ett par månader efter det att barnet anlänt, till att utredaren ska göra hembesök. Detta för att få en bättre kontakt med de familjer som kan behöva extra stöd, och för att se efter hur barn och föräldrar mår.

Uppföljning

Enligt 5 kap 1 § SoL ska socialnämnden tillgodose det *särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om adoption avgjorts*. Denna skyldighet är inte tidsbegränsad utan finns till dess adoptivbarnet uppnått vuxen

ålder. Stöd kan ske genom allmän rådgivning eller som bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL.

Socialtjänstförvaltningen föreslår att följande stycken angående uppföljning och stöd införs i stadens riktlinjer så att riktlinjerna blir mera utförliga vad gäller samhällets stöd till adopterade barn och deras föräldrar.

I Stockholm finns ett särskilt resurscenter för adopterade barn dit föräldrar själva kan vända sig för att få råd och tips på vart de kan vända sig för att erhålla den sorts hjälp och stöd som barnet och de själva är i behov av. Resurscentret för adopterade hittas via socialtjänstförvaltningens växel tfn 08-508 25 000. I Stockholm finns också en öppen förskola, SPIRA, som är en öppen verksamhet för adopterade barn 0-6 år och deras föräldrar. Vidare finns i Stockholm Duvnäs Föräldrastöd som kan hjälpa och stödja föräldrar som har bekymmer med samspelet inom den nya familjen, är oroliga över adoptivbarnets beteende eller anknytningen mellan barn och förälder. Duvnäs Föräldrastöd nås av föräldrarna via antingen Öppna förskolan SPIRA eller Resurscentret för adopterade. Föräldrar som känner oro för sitt barns hälsa på ett eller annat sätt ska i första hand kontakta sin barnavårdscentral eller barnläkarmottagning.

Exempel i livet på när adoptionen kan göra sig påmind i familjen är när barnet ska börja i förskolan och i skolan samt under tonårstiden. Även när många adopterade själva blir föräldrar intresserar de sig på nytt för sitt ursprung, och graviditet och småbarnstid kan väcka minnen hos många adopterade som kanske tidigare varit omedvetna. Stöd kan också sökas hos BUP, Familjerådgivningen eller hos kurator eller psykolog inom barnhälsovården och skolan. Det finns också privata mottagningar.

Adoption av släktingbarn bosatta utomlands

Detta stycke behöver kompletteras på grund av det lagstadgade kravet på obligatorisk adoptivföräldrautbildning, som i Stockholm tillhandahålls av socialtjänstförvaltningen sedan den 1 januari 2006. Föräldrautbildningen är obligatorisk för alla som önskar adoptera barn med hemvist utomlands. Ärendegången föreslås få följande förlopp.

Sökande med invandrarbakgrund som önskar adoptera en nära släkting från sitt ursprungsland ska söka medgivande hos stadsdelsnämnden av ett visst barn enligt 6 kap 12 § SoL. Om barnet har sin hemvist utomlands ska sökanden genomgå anvisad föräldrautbildning och medgivandeutredningen ska göras lika grundlig och med iakttagande av barnperspektivet såsom beskrivits i riktlinjerna för övriga internationella adoptioner. Om sökanden tidigare adopterat barn från utlandet får beslut om medgivande fattas utan att den sökande går föräldrautbildning.

Även vid dessa adoptioner krävs dokument från barnets ursprungsland som visar att barnet är tillgängligt för adoption. Sökanden som erhållit ett medgivande uppmanas kontakta MIA för att få prövat att förutsättningar föreligger att

adoptionen kan genomföras med hänsyn till handlingar och förmedlingssätt (§ 4 Lag om internationell adoptionsförmedling).

I vissa fall vänder sig sökanden direkt till tingsrätten som remitterar ärendet för yttrande till den stadsdelsnämnd där sökanden är folkbokförd.